

מחלוקת והתנצלות

ציטוט

בסיפור פנים אל פנים מביא ישראל כהן, בין שאר סיפורים מהווה הספרים בארץ ישראל ובישראל, סיפור על מחלוקת, שנבעה מהשמצה שהשמיע הסופר אשר ברש את ברל כצנלסון. חליפת מיכתבים הרצ"ב, מעידה לא במעט על תפקידם של הסופרים בחיי המדינה שברוך, ובעיקר, חשיבותם בה:

ב-6 ביולי 1939 הריץ לופמבן לברש מיכתב בזו הלשון: לכבודו מר אשר ברש א.ג.

ביום השישי שעבר (י"ג בתמוז) השמעת בנוכחותי ובנוכחות יעקב שטיינברג, דויד שמעוני וגי' חנוך דברי שימצה על ב. כצנלסון, אתה אמרת שב. כצנלסון, מכסה על תועבות גדולות, וכשאני דויד שמעוני ודרשנו ממך לבאר את דבריך או להסתלק מהם — לא ביארתי ולא הסתלקה, אלא הוספת שימצה על אמרתך שהוא מכסה על, גנבות והשחתות במפלגת פועלי ארץ ישראל ובהסתדרות והדגשת, שאתה, אחראי לכל מילה שאמרת. בזה פגעת לא רק בכבודו של ב. כצנלסון אלא בכבוד התנועה כולה, שהוא אחד ממנהיגיה ושאינו חבר לה ולמוסדותיה המנהלים.

אני רואה חובה לעצמי לדרוש ממך שוב פעם ביאורים בכתב לדברים שאמרת, או התנצלות בכתב לכל הנוכחים באותה שיחה על שנכשלת באמרי פיך. אם לא תעשה זאת במשך שלושה ימים, אמסור את הדברים האלה למוסדות התנועה ולב. כצנלסון ואתה תיתבע לדון כמוציא דיבה.

לכבוד מר י. לופמבן, כאן א.ג.

בתשובה על מיכתבך מאתמול: א. אמרת מה שאמרת בחבורת סופרים עבריים חופשיים, וכך ראיתי גם אותך. אילו ידעתי שיש בינינו בן-מפלגה-משועבד, המסוגל לדילטוריה פשוטה, הייתי זהיר יותר בלשוני. ב. כאשר חם לבי בקרבי בגלל כרוז-המוסר, לא תרצח/ שאני רואה אותו פאקט של צניעות אנושית ולאומית, הבעתי את דעתי בהתמרמרות, כי אדם כב. כצנלסון, בתור פוליטיקאי ומנהיג מפלגה, המכסה בעצמו על חטאים מוסריים, אין לו רשות לחתום על תביעה-מוסר אחרית כזו מאחרים. ג. מתוך כעס, שלטתי בו באותו רגע, השתמשתי בביטוי קשה ביותר, "תועבות גדולות" (את המילים, גנבות והשחתות, איני זוכר, אבל יתכן שהשתמשתי גם באלה ואני מצרפן לביטוי הני"ל), ואני נכון לבטלו ולהסתפק בביטוי אחר, שהשתמש בו

ספרקי התקצירים, תורמים רבות למיסגרת הגיבורים הנתונים באודיסאה שלהם, או כמאמר בקט: "דרך שעדיין כשרה לנסות עזת עוכרת במרומי הערבה. זוהי דרך הצבאות העתיקה. היא חוצה שטחי כבול נרחבים בנוכח של חמש מאות מטר, או אלה, אם אתם מעדיפים. היא אינה מש" רתת יותר שום דבר. כמה מיכצרים חרי כים, כמה בתים חרבים..." שני הנוודים ממשיכים בשיתותיהם: "אני הולך ופיר חת, אמר מרסיה, כדי לא להיות לך יותר מדי למורח. ומשאני מפגר אתה מקום צעקות עד לב השמיים..." או: "חבל שאין איוה כורבליעל שלישי ככפיפה, וקצת יותר חרוק גם שמין ניתוח של איוה ישו, הממשקשק למראה הגביע, באופן אנושי מר"מא"ר..."

מתרגם הספר, מולי מלצר, מצליח להע" ביר לעברית את לשונו של בקט, לאורך כל חתכי הלשון העברית, במישפטים כמו: "המותק שלך המזוקן, הגרום, הגמור, ה" זרק, במרחק זריקת אבן, אל אל תזרוק אותה, תזכור את הימים היפים, כשהת" נגלגלתם יחד כהארה..." ואז פוגשים מר" סיה וקאמיה באודיסאה שלהם בלא"ה, שהוא אחד מגיבורי סמיואל בקט הידור עים-יותר, ובתשובה לשאלה: "אני לא מכיר אותך, אדוני, אמר קאמיה" משיב זה: "אני ואני, אמר ואני. אני לא ניתן להכרה, למען האמת..." אבל ואני הזכר את אמו של קאמיה: "אנשה קדישה, אמר עט. היתה מחליפה אותך כל שעתיהם, ואני ניל המט. הוא פנה אל מרסיה. כבוד שאת אמר, אמר, לא הכרתי, אלא כלי רוח חיים" כאן ממשיך מרסיה, ומזכיר גיבור אחר של בקט: "הכרתי אחר בשם מרסיה, אמר מרסיה, שהיה קצת דומה לך, רק הרבה יותר צעיר. אבל הוא מת, לפני עשר שנים, בנסיבות גוסתרות למדי. מעולם לא מצאו את גופתו, שער ל" עצמך..." בקט, נוהג כאן בגיבורי ספריו האחרים, בציניות, העשויה לרגש כל סופר.

ליכום, מרסיה וקאמיה מלגלג על כל תרבות המערב, סמליה ואורחותיה. כשאר יצירותיו של בקט, תוך שהוא מוליק את הציניות שלו לקרן רחובות, אל ביבי החיים, מיסבאות ושאר הקומות, בהם מזדככת בעיני סמיואל בקט האנושות. או כמאמר עצמו בספר זה: "מה עשינו לאלוהים? אמר. כפרנו בו, אמר מרסיה. אתה לא רוצה להגיד לי שהוא נטר טינה עד כדי כך, אמר קאמיה..."

תקציר הפקודה: אודיסאה בשולי עיר אפורה. שני נוודים עומים שינאה עצמית. עלילה אבסורדית למחצה. תרגום מעולה. ליגלוג על תרבות המערב. אלוהים גוסר טינה. מומלץ לכל שוחר תרבות.

עיון

דיווח

ישראל כהן, מראשי אגודת-הסופרים ועסקן ספרות בכיר מזה שנות דור, מפתיע לטובה בסיפור פנים אל פנים שאה אור באחרונה. זה אינו ספר של מעורבות. אלא דיווח מכלי ראשון, של אדם שהיה עד לחיים הספרותיים בארץ-ישראל, ובמ" דינת ישראל במשך ארבעים שנה בקירוב, עדות שקיבץ והביא בדפים אלה. זה ספר המביא בעדינות וברכות, תיאור רים, ציטוטים וקטעי היכרות מדמויותיהם

ישראל כהן, פנים אל פנים, הוצאת יחדי, 267 עמודים (כריכה רכה).

ג. חנוך, אחרי לכתך כתיקון לדברי: "עיוותי דין". ד. לאחר שהלכת הסברתי לחברי הסופרים, שלא נתכוונתי להטיל דופי באישיותו של ב. כצנלסון וגם אמרתי להם, שאני מכבוד בגלל אורח חייו וכמה סגולות אחרות, והם קיבלו את הסברתי כדבר המובן מאליו. א. איני מאמין, שחברי שהיו באותו מעמד והיוודעים אתי קה ספרותית מהי, יסכימו להיות עדי דילטוריה בעיניו של יוכח פנימי — ויהי גם החריף ביותר. ו. אני מבקש ממך להראות את מיכתבך וכן את תשובתי זו ליעקב שטיינברג, דויד שמעוני וגי' חנוך. בכל הכבוד, אשר ברש

לכבוד מר אשר ברש, באן הנני מוכן לראות במיכתבך מיום 7.7 צורה של התנצלות והסתלקות מהדברים שהשמעת בשיחה ביום י"ג תמוז. אין לך, כמובן, אומץ-לב להגיד את הדברים בפשטות גלויה הנונת כבוד לאדם המודה ועוזב, ואתה עושה זאת בדרך של התפתלות והסתתרות מאחורי נוסחאות ומאחורי עקיצות מעליבות נגדי. יהא כך. אך אני רואה צורך לומר לך את דעתי על כמה מיש-פטים שבמיכתבך זה.

אם "סופרים חופשיים" פירושו חופשיים מאחריות, חופ-שיים להוציא דיבה ולנבל אישים ותנועות ציבוריות, אשר מאחריותם עשרות שנים של עבודת יצירה בארץ הזאת — הנני מודה לפניך שאין חלקי בין הסופרים החופשיים האלה ובסודם לא תבוא נפשי. ואם "משועבד למיפלגה" ו"דילטוריה" פירושו לעמוד על כבודו של חבר ועל כבודו של הציבור אדם שייך לו ולמחות במקום שאנשים המצווים על אחריות מדברים כאחד מפושקי השפתיים שבשוק — הריני רואה את התארים האלה כתארי כבוד בשבילי.

איני מוכן להתווכח איתך על "הצניעות המוסרית והלאור-מית" שבכרוז, "לא תרצח", שעליו חתמו אנשים, אשר גם מבחינת מקומם בספרות וגם מבחינת יושרם האישי והציבורי ונאמנותם הצינונית, קוטנם על "ממוניך" וכמובן גם ממותני אני. אבל אני רוצה לומר לך בלתי שב, "חוס לבך" איני מאמין. לא ראינו אותך מתמרמר ומתפלץ בחוס לב על תועבות אמי-תיות גדולות וקטנות שנעשו ונעשות לעינינו...

לחלומי-לב אמיתיים סלחים הרבה בדריס, אך אלה המקשים את אגרופים לדעת ומכים על ליבם: הנה אש עצורה בעצמותי! בודדים יהיו. בכל הכבוד, י. לופבן

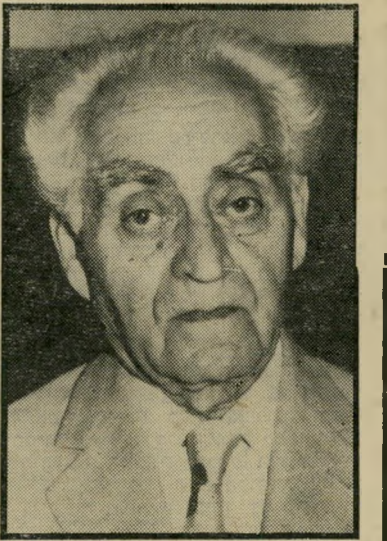
על מחלוקת מורה בין עגנון לא"ד גור-רין, שכהן מצטט משלמה שבא, הכר-תב: "שמעתי כי גוררין פגע בעגנון, וזה שמר לו טינה. לפי המסופר, בא עגנון פעם לעיר-נגים וגוררין פגש בה, כגט את לחיו ושאל לאותו בנוסח הרגיל: "פריציל מדוע אינך עובד? מאז היתה טינה בלב עגנון על גוררין..." או הערה בעניין תמוה, אותו כתב עגנון במיכתב לישראל כהן: "היום נוסף לי צער על צער, ראיתי ברשימת הרדיו ב"הארץ" שאדם אחד שמואל צ'צ'יקס עגנון מתגן באקורדיון, כלום לא יימצא בין כל הסופ-רים (או אגודת הסופרים) מי שיתבע את עלבונני. כבר יש שלושה כריות בני אדם שנרשאים את שמך לשואא..."

פרק מעניין, ורב עוצמה, הוא זה המוקד דש לר' בנימין, פרק המציג דמות תמי-הונית של אינטלקטואל יוצא-דופן בנוף התחייה הלאומית, כאשר מתוכו מתבהר חלקן של כהן, בהבאת ר' בנימין לכתובת סיפורו האוטוביוגרפי הנהדר מזבורוב ועד כנרת. במתכוון או שלא במתכוון, מצליח ישראל כהן להעיר לעיתים בספר זה הע-רות, שיש בהן לשפוך אור רב על דמויות מעולם הספרות שלנו. כאשר הוא כותב על אשר ברש: "כי ברש היה אסתטי-קן ונזהר שלא יהיה רכב על בגדו או על נפשו. וכן היו תרגומיו. מאמרי הביקורת שלו היו מעוררים בתופנם, מצווחחים כלשונם ונקיים בנימוסיהם..." הרי שאור שלם נישפך על דמותו של ברש.

פרק מעניין, ודרימגמתי הוא העיסוק של כהן בדמותו של י. לופבן, מי שהביא את כהן בסוד עריכת הפועל הצעיר. גם מקומן של קרבות-שלונוסקי לא נפקד בספר זה, ולטענת כהן, היה זה זלמן שניאורט שהעניק לשלזלנסקי את הכינוי: לשונסקי, וכהן גם אינו חוסך שיבטו מהמשורר המנוח: "היתה לשלזנסקי נטייה ברורה לרבות". כל בית-קפה, שקבע בו מושבו נהפך לחצר, שחסידיה התגוררו בה וחס"פו שיריים מעל שולחנה. סופרים צעירים שככר ניפו הנוצה, וסופרים שחתימת זקנם אך החלה לצמות, ככבודו וקיבלו ממנו שמוכה". הוא הקדיש להם מזמנו ומבחו ונב מחוה, והיה קורא את שירי-הם קודם שנידפסו ולאחר שנידפסו, מחוה דעתו עליהם, ונותן להם שפכה". הוא היה שר-המסכים לחסידיו..."

פרק מעולה לצייר תמונה מקיפה על אופי החיים הספרותיים בארץ, במשך התקופה האמורה. פנים אל פנים מעלה את דיוקניהם של מחלוקות ספרותיות, ושל מאבקים אישיים בין יוצרי ספרות, אימרות כמו זו של שטיינברג, שאמר ליעקב פיכמן: "גו, נניח שאתה עורך טוב יותר — מה בכך? אתה צריך להיות משורר טוב יותר". זה ספר של מתיקיות ומרירות, כמו המיכתב שבו כותב עגנון לכהן: "...מעטמים כמזמים עמדי, איני יכול לחתום על הכרוז. ואחד הטעמים שקיבלתי עלי, שכל מקום שיש בו משום בקשת ממון, אל תהי חתימתי עלי..." או הערה

של חיים נחמן ביאליק; יעקב שטיינברג; ש"י עגנון; שלמה צמח; גרשום שופמן; ר' בנימין; אשר ברש; אברהם שדונסקי; יעקב הורוביץ; אדועזר שטיינמן; אברהם קריב; מאבס כרוך ואחי רים. זה ספר אישי, שבו מצליח כהן לארוג

ישראל כהן, טעמים כמוסים

מסכת, שיש בכוחה לצייר תמונה מקיפה על אופי החיים הספרותיים בארץ, במשך התקופה האמורה. פנים אל פנים מעלה את דיוקניהם של מחלוקות ספרותיות, ושל מאבקים אישיים בין יוצרי ספרות, אימרות כמו זו של שטיינברג, שאמר ליעקב פיכמן: "גו, נניח שאתה עורך טוב יותר — מה בכך? אתה צריך להיות משורר טוב יותר". זה ספר של מתיקיות ומרירות, כמו המיכתב שבו כותב עגנון לכהן: "...מעטמים כמזמים עמדי, איני יכול לחתום על הכרוז. ואחד הטעמים שקיבלתי עלי, שכל מקום שיש בו משום בקשת ממון, אל תהי חתימתי עלי..." או הערה

התיינות

בחטף

עורך מדור הספרות של מעריב חיים נגיד (לזונברג) הפתיע את קוראיו בשבוע שעבר, כאשר פירסם ראיון עם הסופר הפולני-יהודי יוליאן סטריקובסקי, תחת הכותרת: "גדול סופרי פולין — מבקר בישראל", כותרת יומרנית, המתעלמת מצני תוריקר סופרים, ביניהם: קז'ימיר בינדיים; יז'י אנדז'יבסקי; מגדה ז'א ואחרים. שהותירו רישום ניכר יותר מזה של סטריקובסקי בספרות הפולנית ●● נושא כלי השירי של ח"כ מוש'ה שמיר, בעל הסיגנון הפסבדוראמי, בעל קפה הפוך בנימין גל'א, כתב על משלת ישראל הנוכחית, את הפיסקה הבאה: "תמהני אם הממשלה המבוררות שלנו, משיגה סוף-סוף מדעתה כי ראשה אינו מונח כבר על כתפיה ואף כי אין לבה מגיד לפיה..." הגיב על דברים אלה משורר נודע, שציין: "אם עשור שמיר הוא סופר התחיה, גלאי הוא משורר התחיה..." ●● זו הפעם השנייה בעשור שנים, שהאקדמיה השוודית המוסקדת על הענקת פרסינובל לספרות, מעניקה את הפרס הניכסף, למשורר יווני, שאינו בן-אלמוות, וגם שירתו אינה בת-אלמוות, בעטיו של הסופר הברטי ג'ראהם ג'ריין, מסתבר, שאחד מחברי האקדמיה המהוללה, הינו יריב ושווא אישי של הסופר הברטי הנכבד, ובפעמים שזה היה מועמד לקבלת הפרס, לו הוא ראה, ייצר יריבו מצב שכתוצאה ממנו ניבחר את הפרס, משורר יווני. אחרי ג'ריין פאסורים, הוענק הפרס הנכבד השנה למשורר הים האיגאי, אודיסיאס אליטיס ●● העיתונאי הארגנטיני יעקב טיימארמן, שהיה במעצרי-בית בבואנוס-איירס, והפך החדוש חבר מערכת מעריב, ניסה בראשית שנות ה-70 לייסד בישראל יומון. בפגישו עם סופר ישראלי, סיפר טיימארמן על האופן בו הוא היה משיג עיתונאים מוכשרים לעיתונו. הוא היה פונה אל מישרת-הביטחון הפוליטית, ומבקש את רשימת העיתונאים השמאליים בבואנוס-איירס שלא מומלץ לשכור את שירותיהם, ואז היה שוכר בהתאם לרשימה את העיתונאים הנ"ל, בשכר פחות ממחירי איגוד העיתונאים. כך הוא זכה לשירותיהם של עיתונאים מוכשרים חצוי המחיר ●● מעט מקרנה של התנועה לשיחורר האשה הועם, כאשר אחת ממנהיגות תנועה זו, הפמיניסטית הברטית ג'ריין ג'ריין, מחברת האדם הטריס, שללה את רעיון הבאת ולדות לעולם, בטענה כי: "ילדים הינם איברי הרכיז, אינך יכולה לחשוב בחברתו של ילד. גם כשהם שנים, האם קשובה לרחשיהם, שמא יתעוררו. כיצד יכולה אשר יוצרת להתמודד בזה?" ●●